

*Каленський А.А., д.пед.н., професор,
Інститут професійної освіти НАПН України*

ФУНКЦІЇ CASE STUDY В ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ УЧАСНИКІВ ЦІЄЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Екологічна освіта, яка послідовно розвивається у країнах ЄС, охоплює комплекс глобальних проблем людства, стає одним з основних елементів системи загальної освіти, вона виступає найважливішою складовою побудови новітніх відносин у системі «природа – людина – суспільство» та виховання поваги до екологічних проблем довкілля. Застосування екоорієнтованих педагогічних технологій, зокрема і case study у професійній освіті допоможе досягненню мети екологічної освіти – гармонізації відносин між людиною, суспільством і довкіллям.

Концептуальні засади екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті та [1], концепція розроблення та використання екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті розглянули в своїх роботах Каленський А.А., Герлянд Т.М., Нагаєв В.М., архітектура і можливості case study детально розглянуті в роботах Сурміна Ю.П. [2], застосування case study у професійних навчальних закладах в країнах Європейського Союзу знаходимо в роботах Бородієнко О.В., Пуховської Л.П., Леу С.О. [3]. Проте питання оцінювання учасників екологічно орієнтованих case study в цих роботах розкрито недостатньо детально.

Мета роботи – визначити функції кейс-методу в екологічній освіті та особливості оцінювання учасників цієї технології.

Функції методу аналізу ситуацій [2] кейс-методу в управлінні [5] та екологічній освіті [6] розглядалися в різних дослідженнях. Основні з них – гносеологічна проектувальна, конструкційна, комунікативна, виховна та організаційна функції.

Особливість гносеологічної функції при застосуванні кейс-методу в екологічній освіті полягає в тому, що знання тут не транслюється викладачем, а добувається студентом в процесі мислення й взаємодії з викладачем та іншими студентами, що призводить до змін у поведінці та формування екологічно відповідальних спільнот майбутніх фахівців.

Найважливіші гносеологічні особливості екологічно орієнтованого кейс-методу:

1. Неоднозначність одержуваного екологічного знання. Знання, що здобуває студент є одним з варіантів ситуативного знання про відносини між людиною, суспільством і довкіллям.

2. Різноманіття джерел знання, в якості яких є отримані на лекціях статистичні матеріали про довкілля – додатки до кейса, висловлювання учасників обговорення.

3. Творчий процес пізнання проявляється в реалізації індивідуальної творчості як учня (студента), так і викладача, і їх залучення до колективної творчості завдяки вільній обстановці висловлювання ідей екоорієнтованої педагогічної системи, в якій ефект резонансу ціннісних, гуманітарних і когнітивних, а також сучасних ринкових орієнтацій тих, хто навчається, суттєво підвищує ефективність та призводить до перманентного нарощування позитивних змін у формуванні екологічно відповідальних спільнот.

4. Колективний характер пізнавальної екологічної діяльності. Колективність пізнавальної діяльності припускає різноманітні форми: обмін думками, обговорення, мозкову атаку, виділення підгруп, ігрова взаємодія тощо.

5. Форсований процес отримання знання за допомогою занурення в ситуацію із збереження довкілля та власним позитивним досвідом із формування здорового екологічного мислення та свідомості.

Проектувальна функція пов'язана з проектуванням цілей, програми, планів, методичних систем і технологій викладання екоорієнтованого курсу. Конструктивна діяльність змушує послідовно й раціонально вибудовувати заняття, спонукає мислити творчо, створюючи специфічні різновиди проектів, якими є розроблені методи, прийоми й технології екологічного навчання.

Конструкційна функція враховує дії з відбору та композиційній вибудові змісту екоорієнтованого курсу, форм і методів проведення занять. Особливість діяльності викладача на відміну від конструюючої діяльності інженера полягає в тому, що його конструювання має разовий характер, здійснюється в аудиторії. Маючи перед собою план заняття, конспект лекції, текст кейсу, що є проектами, викладач щоразу по-новому здійснює конструювання заняття, враховуючи особливості аудиторії, стан своєї підготовки, зміни у довкіллі тощо.

При застосуванні кейс-методу як моделі реальної ситуації конструювання навчального процесу також набуває ситуаційний характер, що відрізняється різноманіттям, яке тісно пов'язане не тільки з рівнем професіоналізму викладача, але й рівнем підготовки студентів, що призводить до позитивних змін у ставленні до довкілля та формування майбутніх фахівців екологічно відповідальних за довкілля.

Комунікативна функція враховує дії, пов'язані з встановленням педагогічно доцільних, толерантних взаємовідносин між суб'єктами педагогічного процесу, комунікація має важливу роль у діяльності викладача. Вона є не тільки засобом наукової й педагогічної комунікації, але

й умовою вдосконалювання професіоналізму, джерелом розвитку особистості викладача, а також засобом виховання студентів. Вона припускає здатність:

- всебічно й об'єктивно сприймати людину-партнера у спілкуванні;
- викликати в нього довіру, співпереживання в спільній екоорієнтованій діяльності;
- бути відкритим у спілкуванні, ділитися інформацією про використання природних ресурсів, нагромадження та переробку відходів, збереження довкілля тощо;
- передбачати й ліквідувати конфлікти;
- справедливо, конструктивно й тактовно критикувати;
- сприймати та враховувати критику, перебудовуючи свою поведінку й діяльність.

Виховна функція спрямована на формування екоорієнтованої особистості тих, хто навчаються, а саме: дбайливому використанню особистістю природних ресурсів, збереження довкілля тощо. У здійсненні цієї функції дуже важлива чутливість викладача до студентів: особливостей їхнього стану, настрою, мотивації тощо. Викладач повинен володіти своєю емпатією, тобто здатністю в швидкому, легкому й глибокому проникненні в психологію того, кого навчає. Важливим засобом виховання є й почуття причетності до нових екологічних викликів, які висуває сучасна цивілізація. Воно проявляється в чутливості педагога до недоліків власної діяльності, критичністю й відповідальністю за екоорієнтований педагогічний і науковий процес.

Організаційну функцію, що вирішує завдання реалізації запланованих дій, організації екоорієнтованого освітнього процесу.

В основу організаторської функції кейс-методу закладено сам текст кейса, який є організаційною матрицею. Завдання викладача полягає в організації самостійної та аудиторної роботи студентів із здобуття екологічних знань. Наразі головне тут те, щоб організація набула характеру самоорганізації, чому в чималій мірі сприяє потенціал цікавого екологічного матеріалу в кейсі, а саме: знань про довкілля, здоровий спосіб життя, прищеплення вмінь знаходити засоби для реалізації цих знань. Чим цікавіший екоорієнтований кейс, тим легше й швидше організуються ті, хто навчаються.

Найбільш важливими напрямками організації є:

- організація самостійної роботи студентів над екоорієнтованим кейсом, яка забезпечується методичними матеріалами до цього кейса;
- організація аудиторної роботи над екоорієнтованим кейсом студентської групи й роботи окремих підгруп (команд);

- організація дискусій щодо вирішення проблем екологічного розвитку особистості та збереження довкілля у процесі обговорення кейса;
- організація оцінювання студентів, що було б простим, справедливим і зрозумілим кожному студенту.

Чотирьохбальна система оцінювання погано пристосована до роботи з екоорієнтованими кейсами. Головний недолік полягає в тому, що вона в силу малих величин не дозволяє накопичувати бали за проміжну роботу, оцінювати активність студентів. Їхні багаторазові виступи. Краще за все слід використовувати уже сталу в світі 100-бальну рейтингову систему оцінки, яка активізує діяльність студентів, сприяє прояву ініціативи й творчості.

Різна методика проведення занять вимагає різних підходів до оцінювання. Варто наголосити, що викладач повинен вимагати від студентів оволодіння тими екологічними знаннями та навичками збереження довкілля, на які він націлював їх під час навчання. Якщо класична методика викладання тяжіє до використання колоквиумів, контрольних робіт, які точніше оцінюють теоретичні знання, то інтерактивна методика вимагає оцінювання не стільки набір певних знань, скільки вміння студентів аналізувати конкретну ситуацію, приймати рішення, логічно мислити. Через це левову частку завдань повинні складати конкретні ситуації, презентації, дослідження.

Метод формування підсумкової оцінки: участь у занятті (рівень активності), підготовлені письмові роботи.

Оцінка участі студентів у екологічній дискусії передбачає серйозну роботу викладача. Звичайно, будь-яке слово, сказане в аудиторії студентом, не можна автоматично зараховувати в актив студента. Потрібно оцінювати студента за змістовну активність, що враховує такі складові:

1. Виступ, який характеризує спробу серйозного попереднього аналізу екологічної ситуації (правильність пропозицій, підготовленість, аргументованість і тощо)
2. Звернення уваги на певне коло екологічних питань, які потребують поглибленого обговорення (досягнення гармонії у відносинах між людиною, суспільством і довкіллям).
3. Володіння категоріальним апаратом, прагнення давати визначення, виявляти зміст екологічних понять.
4. Демонстрація вміння логічно мислити – судження, які висловлені раніше, підсумовуються що призводять до логічних висновків та пропозиції альтернатив (заборони небезпечних дій як для людини, так і для природи), які раніше залишалися без уваги.

5. Пропозиція певного плану дій із захисту довкілля або плану втілення екоорієнтованого рішення.

6. Підведення підсумків обговорення, тобто виступи при підведенні підсумків екологічної дискусії.

Таким чином, відзначаємо, що кейс-метод у екоорієнтованій освіті має такі функції: гносеологічну, проєктувальну, конструкційну, комунікативну, виховну та організаційну. Організаційна функція передбачає здійснення оцінювання студентів таким чином, щоб воно було простим, справедливим і зрозумілим кожному студенту.

Напрямок подальших розвідок – створення моделі методичної системи розроблення та застосування екоорієнтованих педагогічних технологій.

Список використаних джерел:

1. Каленський, А. А. (2022). Концептуальні засади екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: педагогічні науки, 48, 87–94.

2. Каленський, А.А. , Герлянд, Т.М., Нагаєв, В.М. (2022) *Концепція розроблення та використання екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті: монографія*. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o, Česká republika, 275-285.

3. Сурмін, Ю.П. (2012) *Кейс стаді: архітектура і можливості*. Київ: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент освіти в Україні».

4. Бородієнко, О.В., Пуховська, Л.П., Леу, С.О. та ін. (2017). Професійні навчальні заклади в країнах Європейського Союзу: практичний посібник. Київ: ІПТО НАПН України.

5. Borodiyenko, O., Malykhina, Ya., Kalenskyi, A., Ishchenko, T. (2020) Economic, psychological and pedagogical preconditions of implementation of result-based management. Financial and credit activity: problems of theory and practice. Vol 2, No 33. p. 535-546.

6. Гайдук, О.В., Герлянд, Т.М., Каленський, А.А. and Пятничук, Т.В. (2022) Розроблення й застосування екоорієнтованих педагогічних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства ІПО НАПН України, м. Київ, Україна. ISBN 978-617-95280-4-0